

3726

LASTNIK
UREDNIŠTVO

Motto: »Narod brez inteligence
je narod brez bodočnosti!«

Podporno društvo za št. 3726
Koroške dijake.

Rojaki, pomagajte

ubogemu zatiranemu

slovenskemu narodu

= na Koroškem! =

Celovec 1905.

Založilo »Podporno društvo za slovenske dijake koroške«.

Tiskarna družbe sv. Mohorja.

65 0 710 050

202207731

LASTNIK
UREDNIŠTVO
»SLOVENCA«

Poziv

„Podpornega društva za slovenske dijake
koroške“ v Celovcu.

Ko je pred letoma začela se velika gonja proti koroškim Slovencem in proti g. dr. Brejcu, ko je radi edine, sedaj zgubljene slovenske šole koroške, šentjakobske, šla deputacija k ministrom na Dunaj, zavladelo je obče zanimanje za usodo nas Korošcev med vsemi zunanjimi Slovenci in med drugimi Slovani.

Tedaj so začeli misliti neki mladi Slovenci v Gradcu na to, kako da bi se dalo koroškim Slovencem pomagati. Po različnih konferencah, katerim sta prisostvovala poleg zrelejših mož tedanja edina dva slovenska koroška dijaka na graškem vseučilišču, dognalo se je to, da mi Korošci potrebujemo najprej naraščaja posvetne inteligence, ker dokler ne pride pri nas mnogozaslužni in požrtvovalni duhovščini istotako vztrajna in močna posvetna inteligenca na pomoč, ni misliti, da bi prišli do svojih pravic.

Pa kako to dovršiti? Prvič je že itak v srednjih šolah vse premalo dijakov, da še za duhovniški naraščaj ne zadoščujejo; drugič pa navadno tisti, ki ne čutijo v sebi poklica za težki duhovski stan in bi radi šli po zrelostnem izpitu dalje se izobraževati na visoke šole, navadno nimajo

sredstev. Kako redek slučaj je pri nas dijak, ki ima mesečno vsaj 40 K od doma, tako da mu je vsaj soba in južina plačana; in kako je še temu hudo, kako se mora boriti, prej da dobi kako inštrukcijo, ki mu prinese par vinarjev za večerjo in za perilo!

Večina naših dijakov pa je tako revna, da nima niti vinarja od doma. S kakimi 5 do 10 K v žepu — pa še te mu navadno ni dal oče, ampak mu je je kaka druga usmiljena duša posodila ali podarovala — pride koroški dijak v veliki Gradec ali Dunaj. Kako se mu krči srce, ko vidi, da krajcar za krajcarjem mine v tujem draginjskem mestu, on pa leta od profesorja do profesorja prosjačit inštrukcij in nikdo se lačnega dijaka ne usmili; če slišijo, da je Slovenec, tedaj ga že ab limine zapode. In potem se začne stradanje, krvavo stradanje. Domov iti ga je sram, in čemu domov? Doma ni knjig, doma ni vseučilišča. Tako živi marsikateri po cele mesece ob sami kavi ali čaju in je vesel, če si more vsak drugi dan hlebček kruha kupiti, prej da mu sreča donese kako revno inštrukcijo, ki je nemških dijakov nobeden vzeti noče; ta mu nese potem 40 do 60 vinarjev na dan — za živeti premalo, za zgladovati preveč. Poznali smo enega dijaka, ki je par mesecev vsaki dan samo 4 vinarje za hrano imel, kupil si je vsaki dan eno žemljo, to je bila vsa njegova hrana. Poznali smo drugega, ki je moral v svoji strašni revščini in v svojem gladu iti v samostane kruha prosit, kakor berač. Tako grozno noben drugi dijak ne trpi, ne Slovenec ali Slovan sploh, še manj pa Nemec; tako grozno trpi na visokih šolah

edino le slovenski Korošec. In tako stradati morajo ljudje v tistih mladeniških letih, ko bi morali imeti najboljšo hrano! In še učiti se morajo zraven! Kako se naj tak revež z uspehom uči? Kako naj vstrajno dela? Kako naj ostane zdrav na duši in telesu? In kako bode tak človek po dovršenih študijah, ko mu je beda zmučila telo in duh, za svoj narod vstrajno, energično in uspešno delal?

Ne, to ni mogoče, ako se mu ne pride na pomoč, da bode dosegel boljše materijelno stališče. To so premišljevali graški mladeniči in sklenili so, da bodejo največ ko mogoče delovali na to, da se ustanovi podporno društvo, katerega namen bi bilo podpirati visokošolce Koroške. Tembolj se je to zdelo radi tega potrebno, ker sta se „podporni društvi za koroške dijake“ na Dunaju in v Gradcu prelevili pred kratkim tako, da podpirata samo Nemce, in ker je obče znano, da Nemci skoraj usiljujejo podpore Slovencem, posebno nadarjenim, seveda samo zato, da bi je napravili odvisne in je potujčili; slovenska dijaška podporna društva na Dunaju, v Gradcu in v Pragi, sicer pomagajo Koroščem toliko, kolikor drugim Slovencem tudi, namreč kolikor je v njih močeh, vendar koroškim Slovencem pri njih posebno bednem stanju je ta podpora samo kaplja vode na vroče železo. Društvo, katerega namen bi bil ozirati se samo na koroške Slovence in te najizdatneje ko mogoče podpirati, se je zdelo vsem potrebno.

Sestavil se je tedaj pripravljalni odbor, kateremu je načeloval g. prof. v p. dr. Karol Glaser, sedanji vodja zasebne gimnazije v Brodu na

Hrvaškem. Poleg njega so delovali v tem odboru še g. dr. Sagadin, kateri si je nabral za to idejo posebno veliko zaslug, dr. Arneje in mnogo drugih graških rodoljubov. Skušalo se je zanimati za to akcijo dijaška društva slovenska, katera so tudi obljubila vsa, da bodo agitirala v svojem področju za novo podporno društvo, samo da se to enkrat s središčem v Celovcu ustanovi. Pripravljalni odbor si je hvalevredno prizadeval, da bi se društvo v Celovcu ustanovilo, dopisoval je z odličnimi rodoljubi v Celovcu, vendar se ni našel mož, ki bi imel dosti vztrajnosti in navdušenosti, oziroma dosti časa, da bi bil tukaj vzel akcijo v roke; tako tudi pripravljalni odbor ni mogel svoje naloge izvršiti, da bi bil namreč agitiral za prineske inozemskih Slovencev, posebno Spodnjih Štajarcev in Kranjcev.

Tako je vsa stvar nekako zaspala vsled nebržnosti starejših koroških Slovencev; dijaki pa, ki bi bili sedaj že lahko imeli celo leto podpore, pa so se pritoževali in tarnali in — stradali naprej. Mnogi so pa po zrelostnem izpitu, namesto da bi se bili šli izobraževati še dalje, iskali si rajši kruha v službah, kjer so za narod naš več ali manj zgubljeni.

Tako je prišla vigred leta 1905. Prišel je v Celovec v službo mlad človek, ki je sam bil ves čas ud graškega pripravljalnega odbora in po odhodu Glaserjevem nekaj časa tudi načelnik. Ta je na svoji lastni osebi čutil potrebo podpornega društva več let najhujše; radi tega se je te misli tudi takoj po svojem prihodu najtopleje poprijel, pomagala sta mu pa po vseh svojih močeh gg. dr. Breje in urednik Ekar.

Tako je prišlo po večkratnih posvetovanjih pri slovenskem omizju do večjega posvetovanja, katerega so se udeležili tudi zastopniki beljaških in velikovških Slovencev, na dan 12. mal. travna. Skrajni potrebi takega podpornega društva nikdo ni oporekal, narobe, vsi govorniki so naglaševali le to, da se društvo čim najpreje ustanovi in prične svoje delovanje. Dogovorila so se pravila v velikih potezah, sestaviti je na drobno pa se je naročilo petorici, ki bi naj tvorila za to poseben odbor. Ta odbor je svojo nalogo hitro izvršil in sestavil pravila, katerih glavne točke se glase tako-le:

Ime in sedež društva.

§ 1. Društvo se imenuje: „**Podporno društvo za slovenske dijake koroške.**“ Sedež društva je v Celovcu.

Namen društva.

§ 2. Društvu je namen, podpirati uboge, marljive dijake koroške, zlasti visokošolce, ter jih postaviti na lastne noge, da ne pridejo pod vpliv, ki jih odtujaže narodu in veri.

Kako doseči društveni namen.

§ 3. Namen svoj dosega društvo duševno s tem, da dijake z dobrim svetom napeljuje na to, kateri stroki naj bi se posvetili, da dosežejo prej svoj smoter, ter da morejo uspešnejše delovati za svoj narod, gmotno pa s tem, da jim preskrbi podpore, poučevanja, ali da jim zagotovi iz lastnih sredstev podpore za določeno dobo ali do dovršenja študij.

Društvena sredstva.

§ 4. Društvena sredstva so: I. letni doneski: a) rednih članov, b) podpornikov; II. doneski ustanovnikov in dobrotnikov; III. dohodki po društvu prirejenih slavnosti, veselje, predstav, predavanj itd.; IV. darila in V. prihodki društvenega imetka.

Kako porablјati društvena sredstva.

§ 5. V tekoče društvene potrebe se smejo porabiti vsi društveni dohodki razun glavnice. Glavnica se nabira iz doneskov ustanovnikov in drugih izrecno glavnici namenjenih doneskov.

Društveniki.

§ 6. Društveniki so: a) častni člani, b) ustanovniki, c) redni člani, d) podporniki, e) podpiranci.

§ 8. Ustanovnik je vsakdo, ki plača enkrat za vselej vsaj sto kron, pravna oseba dvesto kron. Ustanovnika se mora vložiti najdalje v petih enakih obrokih.

§ 9. Redne člane sprejema odbor. Vsak redni član dobi izkaznico, podpisano po predsedniku in tajniku.

§ 10. Podpornik je vsakdo, ki nakloni društvu kako podporo, najmanj 2 kroni na leto.

§ 11. Podpiranec je vsak visokošolski dijak, dokler prejema od društva kako podporo. Udnine podpiranci ne plačujejo.

Pravice in dolžnosti društvenikov.

§ 12. Vsak član ima pravico, udeleževati se društvenih zborov, predlagati in glasovati, voliti in voljen biti, pregledati zapisnike odbo-

rovih sej vpričo dveh odbornikov. Vendar imajo podpiranci samo posvetovalni glas.

§ 13. Vsak društvenik je dolžan po svojih močeh pospeševati društvene smotre in težnje ter se ravnati po odborovih naredbah.

§ 14. Redni član plačuje po 5 kron letnega doneska in vrhu tega enkrat za vselej 2 kroni sprejemnine.

Pristop in izstop.

§ 15. Kdor hoče vstopiti v društvo kot ustanovnik, redni član ali podpornik, naj se oglasi pri odboru ustmeno ali pismeno. Odbor sprejema in odklanja člane brez navedenja razlogov. Kdor hoče izstopiti, naj izstop naznani odboru vsaj četrt leta pred občnim zborom.

§ 16. Kdor v prvi polovici društvenega leta, katero se pričinja prvega dne meseca julija, po trikratnem opominu ne plača letnine, neha biti redni član.

Dobrotniki.

§ 17. Dobrotniki društva so oni, kateri z darili ali na drug način podpirajo društvene namene, dasi niso društveni člani.

§ 18. Imena častnih članov, ustanovnikov, podpornikov in dobrotnikov se razglašajo in zapisujejo v posebno knjigo-spomenico. (Seveda se imena z doneski razglašajo tudi po vseh slovenskih časnikih. Popolna pravila dobijo društveniki poslana pozneje.)

Ta pravila so bila dne 29. malega travna vložena in 18. velikega travna potrjena. Sklical se

je nato ustanovni shod, ki je pri Cavsniku v Celovcu dne 7. rožnika izvolil sledeči odbor: predsednik g. L. Einspieler, stolni prošt v Celovcu; celovski odborniki (5): gg. prof. J. Scheinigg, supl. dr. J. Arneje, kot zastopnika gimnazije; prof. I. Hutter, kot zastopnik realke, in prof. J. Apih, kot zastopnik učiteljišča, poleg teh še dr. J. Brejc, odvetnik; zunanji (3): gg. J. Hochmüller, hišni posestnik v Beljaku; dr. V. Hudelist, zdravnik v Velikovcu, in A. Svetina, c. kr. notar v Pliberku; namestnika: gg. Fr. Katnik, župnik na Brnci, in J. Hribar, c. k. prof. v Beljaku.

Ker je obilno z delom preobloženi in v trudu za naš narod osiveli g. stolni prošt Einspieler blagovolil predsedništvo sprejeti in so tudi drugi odborniki zagotovili, da hočejo sprejeti naloženo jim delo, konstituiral se je v 1. odborovi seji odbor tako-le: g. stolni prošt L. Einspieler, predsednik; gosp. dr. J. Brejc, podpredsednik; g. J. Scheinigg, tajnik; g. dr. J. Arneje, tajnikov namestnik; g. J. Apih, blagajnik; g. I. Hutter, blagajnikov namestnik; g. J. Hochmüller, g. dr. V. Hudelist, g. A. Svetina, odborniki; gg. I. Hribar, Fr. Katnik, namestnika.

Zanimanje za novoustanovljeno društvo se je pokazalo z veliko udeležbo na ustanovnem shodu in pa z dejstvom, da je takoj na ustanovnem shodu pristopilo šest ustanovnikov in mnogo rednih članov. Nadejamo se torej, da bo društvo vrlo uspevalo in da bodo imeli naši slovenski visokošolci v njem krepko oporo; v skrajnih slučajih je pa društvo pripravljeno, pomagati tudi srednješolcem, ker to sme po § 2. društvenih pravil.

Upamo, da ne bo na Koroškem niti enega zavednega Slovenca, ki ne bi podpiral tega društva, bodisi kot ustanovnik, redni ali podporni član. Saj s tem, da podpiramo naše dijaštvo, si gradimo svojo bodočnost; čim več navdušenih in krepkih mladih mož se bo vrnilo z visokih šol v domovino, čim hitreje in uspešneje bodo zvršili svoje nauke, tem lažje in uspešneje se bo lahko delovalo za probujanje naroda.

Prosimo pa tudi inozemske Slovence in Slovane sploh, posebno pa naše rojake po Štajarskem, Kranjskem in Primorskem, naj nam pomagajo, kolikor le morejo. Posebno pričakujemo od vseh slovenskih posojilnic in drugih denarnih zavodov ter od vseh narodnih podjetij in slovenskih občin, da pristopijo našemu društvu kot ustanovniki. Saj mi stražimo tu na meji, od katere preti našemu narodu največja nevarnost, kjer je boj za narodni obstanek najbolj divji, najbolj kruti; če nečete, da nasprotniki uničijo nas in s tem skopljejo grob tudi Vam, tedaj nam pomagajte vzgojiti več inteligence!

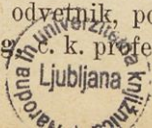
Doneske prejema blagajnik, gosp. c. kr. prof. Josip Apih v Celovcu, Vetrinjsko obmestje št. 26., ali pa se naj pošljejo s pridejano položnico.

V Celovcu, na cesarjev rojstveni dan 1. 1905.

Lambert Einspieler, stolni prošt, predsednik.

Dr. J. Brejc, odvetnik, podpredsednik.

J. Scheinigg, c. k. profesor, tajnik.

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

GS

0 710 050

202207731

COBISS ©